

- чої сили в Україні: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. наук з держ. упр.: спец. 25.00.02 «Механізми державного управління» / Бублій М.П. – Харків, 2008. – 20 с.
8. Статистика стран мира [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://informatsiya.ru/tab1/459>.
9. Дяченко Б.І. Європейський ринок праці в системі міжнародної міграції трудових ресурсів / Б.І. Дяченко // Економіка АПК. – 2005. – № 2. – С. 138-143.
10. Migration and Remittances [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://web.worldbank.org/WBSITE/EXTERNAL/NEWS/0,,contentMDK:20648762~pagePK:64257043~piPK:437376~theSitePK:4607,00.html>.

УДК 001.8:316.662-057.875

**Шапошникова І.В.**  
*доктор соціологічних наук, доцент,  
декан факультету психології, історії та соціології  
Херсонського державного університету*

## ДОСЛІДЖЕННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ СОЦІАЛЬНО-ПРОФЕСІЙНИХ ОРІЄНТАЦІЙ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ

У статті подано результати проведеного автором соціологічного дослідження особливостей соціально-професійних орієнтацій студентської молоді. Зауважено, що праця почала сприйматись молоддю як інструментальна цінність – «джерело доходу». Дана установка відображає формування нової «ринкової» трудової й споживацької етики. Така етика не містить, на наш погляд, принципового негативу, однак її формування як цілісного культурного явища (феномену) вимагає певного проміжку часу, більш тривалого, ніж той, що пройшов з часів набуття незалежності України. Автор зазначила, що під час трудової соціалізації, як і в процесі соціалізації загалом, головного значення набуває навчання соціальним ролям – імітація, завдяки їй індивід «вбирає» у себе загальні цінності в процесі спілкування зі «значущими» іншими, у результаті чого наслідування загальноприйнятим нормативним стандартам стає частиною його мотиваційної структури, його потребою. Натомість професійна дія має бути більш свідомою та ґрунтуватися на постійному прагненні до вдосконалення виконуваних функцій, що створює певні незручності (та навіть загрози) для успіхів у професійній соціалізації. У професійному середовищі ситуація може різко змінюватися, особливо коли відбуваються суттєві соціальні трансформації: починає руйнуватися «кристал звичаю», зумовлюючи розглянуті недоліки «мімесиса». Виникає нестійка рівновага, коли руйнування традицій призводить до невизначеності у свідомості і діях людей. Значною проблемою є порушення гармонії між традицією й інновацією і (як наслідок) між тими соціальними ресурсами (поколіннями людей), які їх відтворюють.

**Ключові слова:** соціально-професійні орієнтації, студентська молодь, соціальні ресурси, трудова соціалізація.

### Шапошникова И.В. ИССЛЕДОВАНИЕ ОСОБЕННОСТЕЙ СОЦИАЛЬНО-ПРОФЕССИОНАЛЬНЫХ ОРИЕНТАЦИЙ СТУДЕНЧЕСКОЙ МОЛОДЕЖИ

В статье представлены результаты проведенного автором социологического исследования особенностей социально-профессиональных ориентаций студенческой молодежи. Замечено, что труд начал восприниматься молодежью как инструментальная ценность – «источник дохода». Данная установка отражает формирование новой «рыночной» трудовой и потребительской этики. Такая этика не содержит, на наш взгляд, принципиального негатива, однако ее формирование, как целостного культурного явления (феномена), требует определенного времени, более длительного, чем то, что прошло со времен получения независимости Украины. Автор отметила, что во время трудовой социализации, как и в процессе социализации в целом, главное значение приобретает обучение социальным ролям – имитация, благодаря ей индивид «вбирает» в себя общие ценности в процессе общения со «значимыми» другими, в результате чего подражания общепринятым нормативным стандартам становится частью его мотивационной структуры, его потребностью. Зато профессиональное действие должно быть более сознательным и основываться на постоянном стремлении к совершенствованию выполняемых функций, что создает определенные неудобства (и даже угрозы) для успехов в профессиональной социализации. В профессиональной среде ситуация может резко меняться, особенно когда происходят существенные социальные трансформации: начинает разрушаться «кристалл обычая», вызывая рассмотренные недостатки «мимесиса». Возникает неустойчивое равновесие, когда разрушение традиций приводит к неопределенности в сознании и действиях людей. Значительной проблемой является нарушение гармонии между традицией и инновацией и (как следствие) между теми социальными ресурсами (поколениями людей), их воспроизводят.

**Ключевые слова:** социально-профессиональные ориентации, студенты, социальные ресурсы, трудовая социализация.

### Shaposhnykova I.V. STUDIES OF SOCIAL AND PROFESSIONAL ORIENTATIONS OF STUDENTS

The article presents the results of a sociological study author features social and professional orientations of students. Noted that work began perceived by young people as instrumental value – «source of income». This setting reflects the formation of a new «market» of labor and consumer ethics. This does not include ethics, in our view, a fundamental negativity, but its formation as a holistic cultural phenomenon (phenomenon) requires a period of time longer than the one that took place since independence Ukraine. The author noted that during labor socialization as a process of socialization in general, the main importance is learning social roles – imitation, through her individual «absorbs» a common value in the communication process with «significant» other, resulting in imitation common regulatory standards becomes part of the motivational structure of its request. Instead, professional performance should be more conscious and based on a constant quest to improve function, which creates some discomfort (and even threats) for success in professional socialization. In a professional environment can dramatically change the situation, especially when there are significant social transformation, begins to break down «crystal habit», causing considered flaws «mimesis». There is a delicate balance when the destruction of traditions leads to uncertainty in the minds and actions of people. A major problem is a violation of the harmony between tradition and innovation, and (consequently) between the social resources (generations of people) that they reproduce.

**Keywords:** social and professional orientation, students, social resources, labor socialization.

Ринкові та постмодернізаційні трансформації обумовили зміщення цінностей молодого покоління, у тому числі цінності праці. Праця почала сприйматись молоддю як інструментальна цінність – «джерело доходу». Дана установка відображає формування нової «ринкової» трудової й споживацької етики. Така етика не містить, на наш погляд, принципового негативу, однак її формування як цілісного культурного явища (феномену) вимагає певного проміжку часу, більш тривалого, ніж той, що пройшов з часів набуття незалежності України.

Соціологічне теоретичне осмислення якості освіти та процесу професіоналізації особистості було започатковане а працях класиків, зокрема Г. Беккера, М. Вебера, Е. Дюркгейма, К. Мангейма, Р. Мертона, Т. Парсонса, Г. Спенсера, П. Сорокіна, Т. Шульца. Аналізу різноманіття соціальних практик студентської молоді та студентства присвячена значна кількість праць таких вітчизняних соціологів, як Л. Аза, В. Арбеніна, В. Бакіров, Є. Головаха, Н. Костенко, С. Макеєв, І. Мартинюк, Б. Нагорний, В. Ніколаєвський, С. Оксамитна, Н. Победа, В. Пилипенко, Л. Сокурняська, Л. Хижняк, В. Черноволенко, С. Щудло, О. Якуба.

Разом з тим численність наявних підходів до теоретичного осмислення процесу професійного становлення студента в сучасному ВНЗ не гарантує створення цілеспрямованого обґрунтування теоретичних засад комплексного соціально-технологічного впливу на індивіда з метою забезпечення в нього достатньо високого рівня професіоналізації ще під час навчання.

З огляду на вищенаведене, вельми актуальним є вивчення особливостей сучасного студентства як соціальної групи, його проблем і ступеня усвідомленості професійного вибору. Враховуючи соціальну значущість даної групи, вирішення окресленого завдання можна висвітлити аналізом механізмів формування професійних орієнтацій студентської молоді і таким чином стати важливим теоретичним й інформаційним базисом для визначення оптимальних шляхів її первинної трудової та подальшої професійної соціалізації в системі вищої освіти, а також здійснення первинного етапу такої соціалізації – забезпечення професійної орієнтації молоді (як у процесі, так і до початку навчання у ВНЗ).

Розв'язання даної проблеми зумовило організацію та проведення автором емпіричного соціологічного дослідження, спрямованого на виявлення особливостей соціально-професійних орієнтацій, намірів, планів студентської молоді. Дослідженням було охоплено 544 студенти ВНЗ Херсонської області. Вибіркова квотна, пропорційно репрезентує студентів різних типів вузів і спеціальностей.

У якості безпосереднього об'єкта дослідження було обрано студентів вищих навчальних закладів Херсонської області денної форми навчання. Предметом дослідження виступили професійні орієнтації студентської молоді.

Загальна мета дослідження полягала у вивченні особливостей професійних орієнтацій студентської молоді Херсонської області з метою визначення основних напрямів удосконалення системи роботи з професійної орієнтації молоді в регіоні.

Безпосередньо дане дослідження дозволяє розв'язати таке коло завдань пов'язаних із визначенням професійного вибору студентами, як:

- встановити мотиви отримання вищої освіти і конкретної спеціальності;
- окреслити вплив різних соціальних агентів на професійні орієнтації студентів;

- виявити ставлення до якості освіти;
- виділити фактори вибору навчального закладу;
- виявити протиріччя при здобутті професії ;
- окреслити шанси влаштуватись на роботу;
- виявити професійні плани студентства після закінчення вузу з точки зору їх орієнтації на роботу за спеціальністю;
- з'ясувати фактори, що впливають на вибір конкретного місця роботи під час працевлаштування;
- визначити фактори, що детермінують професійний вибір студентів;

Перш за все було охарактеризовано мотиви вибору студентами тих спеціальностей, за якими вони навчаються у вузі. Як показує проведене дослідження, серед найбільш привабливих сторін обраної професії студенти відзначають наступні: престиж професії – 45,1%, творчий характер роботи – 41,6%, широке коло спілкування – 40,3%. Зауважимо, що висока оплата праці посідає п'яте місце за значущістю – 32,4%. Тобто можна стверджувати про домінування соціально-орієнтованих цінностей під час вибору конкретної професії без урахування реальної ситуації на ринку праці (лише 16,4% респондентів відзначили пункт «легко знайти роботу за спеціальністю»).

Результати дослідження свідчать про те, що суттєвий вплив на вибір студентів здійснює найближче оточення – батьки та родичі (59,3%). Окрім цього, збільшується вплив і такого інституту, як засоби масової інформації (39,3%). При цьому значно менше впливають школа й центри професійної орієнтації (23% та 16,5% відповідно). Це свідчить про те, що в умовах відсутності повноцінної системи професійної орієнтації в державі, представленої інститутами освіти і державними установами із роботи з молоддю, формування професійних переваг молоді відбувається спонтанно, без урахування реальних тенденцій на ринку праці, переважно в межах родини. При цьому помітно, що під час вибору майбутньої професії спостерігається певний вияв емоційності, що характеризується суттєвим впливом ЗМІ. Таким чином, це підтверджує необхідність спланованої роботи з молоддю на початковому етапі її професійного становлення з метою забезпечення ефективного входження в трудове життя з урахуванням тенденцій соціально-економічного розвитку суспільства і конкретного регіону. Самостійно середньостатистична родина таке завдання вирішити практично не спроможна.

Як свідчать дані нашого дослідження, більшість батьків студентів мають високий рівень освіти (вища освіта – 38,7%, середня спеціальна – 46,5%, лише 5,9% мають повну середню освіту). Це особи, які в основному представляють технічну і творчу інтелігенцію, держслужбовців, підприємців, які посідають достатньо високе становище у своїй професії (47,4% – це керівники різного рівня управління в організації або приватні підприємці, 18,3% – спеціалісти, 29,8% – робітничий клас). Зрозуміло, що ці люди мають як розвинуту мотивацію, так і більше матеріальних можливостей, що дозволяє дати своїм дітям вищу освіту (навіть на умовах платного навчання). Таким чином, навчання у ВНЗ може розглядатись як механізм передачі дітям соціального статусу батьків, причому «профорієнтаційна робота» щодо отримання вищої освіти як копіювання життєвої моделі батьків характерна переважно для родин з більш високим соціальним статусом.

Цікавим виявилось ставлення студентства до якості освіти. Згідно з отриманими даними, загалом задоволені якістю отриманої освіти 47,4% студентів, не задоволені – 7%. При цьому серед причин,

що обумовлюють незадоволеність рівнем освіти, респонденти відзначили наступні: недостатньо кваліфікований професорсько-викладацький склад ВНЗ – 38,2%, відсутність повноцінної практики на підприємствах – 32,6%, незадовільна матеріально-технічна база – 25,3%.

На наш погляд, об'єктивно для Херсона, як і для країни загалом, актуальною є проблема ефективного поєднання теоретичної підготовки і практичного засвоєння професії студентами в ході освітнього процесу. Вища школа сьогодні не виконує в повному обсязі покладену на неї функцію підготовки висококваліфікованих професіоналів для розвитку виробництва, а також не надає під час навчання соціального досвіду, необхідного для ефективного конкурування на ринку праці. Вирішення цього завдання неможливе лише в умовах якісного викладання і розвинутої матеріально-технічної інфраструктури ВНЗ, адже існує потреба в поєднанні навчання з участю в господарській діяльності підприємств і організацій, що надають можливість набуття студентами повноцінного професійного та соціального досвіду.

Як свідчать дані проведеного нами дослідження, у процесі вибору навчального закладу на респондентів здійснили вплив наступні фактори: порада родичів, друзів – 32,6%, високий престиж вузу – 22,2%, випадковість та збіг обставин – 16,8%. При цьому важливо проаналізувати причини, що впливають на привабливість ВНЗ. Так, вища освіта приваблює студентство можливістю «отримати необхідні для професійної діяльності знання» (73,4%), «розкрити свої інтелектуальні якості» (61,2%), «отримати диплом про вищу освіту» (58,5%), також 39,6% респондентів відзначили можливість цікавого спілкування. Це дає підставити говорити про інтелектуально-прагматичну мотивацію студентства до свого навчання у ВНЗ, результатом якого повинні бути як об'єктивні (диплом) показники, так і суб'єктивні (конкретні знання) показники, що в сукупності дають певні конкурентні переваги на ринку праці.

Проте, щоб бути конкурентоспроможним спеціалістом, одних цих факторів недостатньо. У ході дослідження виявлено, що 40,6% опитаних студентів вимушені підзаробляти у вільний час. При цьому для 16,9% – це можливість отримати досвід роботи за спеціальністю, необхідний для успішного працевлаштування. Поєднання навчання і роботи – розповсюджена практика для більшості сьогоденних українських студентів. Для 85,4% з числа працюючих студентів – це необхідність заробітку на різні потреби. Тобто, це в основному вимушена зайнятість, пов'язана з необхідністю утримувати самого себе в період навчання. Для багатьох студентів підзаробіток актуальний саме як засіб оплати навчання (за отриманими даними 64,5% студентів навчаються на комерційній основі).

Варто відзначити, що 39,3% студентів працюють більш, ніж 20 годин на тиждень, 30,6% до 10-20 годин. Дані загалом свідчать про достатньо велику зайнятість працюючих студентів. Безумовно, це не може не вплинути на їх успішність і на професійну підготовку. Проте лише 26,7% опитаних визнали, що зайнятість негативно впливає на їх успішність, а 54,9% сказали, що не впливає, а 18,4% студентів вважають, що їх вторинна зайнятість позитивно впливає на успішність. При цьому в 50,3% студентів підробіток так чи інакше пов'язано зі спеціальністю, яку вони отримують у ВНЗ і 13,5% студентів працюють для того, щоб отримати більше уявлень про професію на практиці. Даний факт є свідчен-

ням «компенсаторної» функції вторинної зайнятості, що дозволяє студенту в умовах слабо-організованого освітнього процесу набути професійні знання і навички, необхідні для успішної трудової діяльності.

У сучасних умовах соціально-економічних трансформацій українського суспільства стає вельми актуальною проблема відповідності структури підготовки спеціалістів ВНЗ потребам економіки в трудових ресурсах. Для того, щоб усвідомити всю гостроту ситуації, що склалась, важливо відзначити, що студентство традиційно розглядається як вже професійно зорієнтована соціальна група, тому що передбачається, що навчання в університеті – це важливий етап у житті людини, і кожна молода людина повинна з усією відповідальністю ставитись до вибору професії, з якою вона пов'язує свою трудову діяльність. Молода людина ще до вступу до ВНЗ повинна мати уявлення про світ професій і тенденції його розвитку і адекватно оцінювати свої здатності, можливості робити раціональний вибір на користь тієї чи іншої професії. Проте, як ми могли переконались внаслідок проведених досліджень, це відбувається не завжди саме так. Як з'ясувалось, у поведінці молодих людей під час прийняття рішення про отримання освіти мають місце і нерациональні елементи: емоційність, орієнтація переважно на «модні» спеціальності без урахування тенденцій на ринку праці, бажання отримати лише диплом, а не конкретні знання, пасивне ставлення до навчання. До того ж відомо, що багато випускників ВНЗ працюють не за спеціальністю, чи взагалі не мають уявлення про специфіку отриманої спеціальності, що не дає їм можливості ефективно зайняти свою нішу на ринку праці.

Саме тому, ми намагались виявити існуючі протиріччя в професійних планах і намірах студентської молоді, що викликають вияв дисбалансу попиту та пропозиції певного виду трудових ресурсів.

Так, загалом бажать працювати за спеціальністю 46,5% студентів (18,1% не хотіли б), при цьому 10,3% хотіли б продовжувати навчання за обраною спеціальністю. Як мінімум 18,1% респондентів усвідомлюють, що не будуть працювати за своєю спеціальністю, тобто майже кожний п'ятий студент даремно отримує знання за своєю професією, тому що у своїй подальшій роботі не налаштований (не буде) їх використовувати. Поряд з іншим, даний факт негативно впливає на мотивацію до якості знань, що набуваються. Більш того, таке навчання сприяє довготривалому пошуку роботи після закінчення ВНЗ. По суті має місце пошук професійних альтернатив, та процес соціально-професійної дезадаптації. Не зважаючи на те, що серед випускників ВНЗ державна служба зайнятості реєструє незначний рівень безробіття, все ж випускників з такою установкою не можна назвати повноцінними, зрілими спеціалістами. Ці якості насамперед визначаються ефективним і гармонійним входженням індивіда в соціально-професійну структуру суспільства, є зайняттям професійної ніші, що відповідає його освіті. Разом з цим, ці студенти нерационально витрачають свої матеріальні і часові ресурси, що може негативно відобразитись на формуванні їх соціального капіталу.

На запитання про шанси влаштуватись на роботу за спеціальністю після закінчення ВНЗ 53,7% опитаних, що такий шанс існує, 31,3% відповіли, що шанси незначні, і 1,2% відмітили пункт «шансів практично не має». При цьому для успішного працевлаштування, за думкою студентів, перш за все треба мати: реальні знання, навички та вміння (62,3%), щоб існувала потреба на ринку праці в даній професії (59,7%), мати досвід роботи (58,5%).



Гарантоване робоче місце будуть (очікують) мати 18,7% опитаних, 27,7% студентів відповіли, що ні і 53,6% не могли відповісти на це питання. Це свідчить про те, що питання працевлаштування є проблемою безпосередньо студентів. До того ж підтверджується гіпотеза про відсутність взаємодії між закладами вищої освіти і виробничими організаціями в галузі підготовки кадрів. Тобто, незважаючи на те, що у роботодавців і існує потреба в кваліфікованих спеціалістах, проте конкретних замовлень ВНЗ вони не роблять.

Необхідно значити, що таку практику поширено за кордоном, де найбільш обдарованих студентів роботодавці «розбирають» уже на третьому році їх навчання. У нашій країні така система професійного відбору персоналу тільки починає формуватись і зараз охоплює лише столичні ВНЗ. Що стосується регіону, то замовлення практично відсутні, і кожен студент розраховує в основному на власні сили під час пошуку роботи (86,5% респондентів за нашим дослідженням). До того ж, студентська молодь орієнтована на пошук роботи переважно в межах неформальних зв'язків і відносин, розраховуючи на допомогу друзів, знайомих, родичів, що накладає певну специфіку як на процес професійної соціалізації так і на досвід конкуренції на ринку праці.

За результатами опитування констатовано втрату довіри до наявних інституцій з боку студентів стосовно спроможності знайти гідну роботу за спеціальністю (на допомогу кадрових агентств розраховує лише 21,5% студентів). Ураховуючи складність пошуку роботи, пов'язану з відсутністю досвіду роботи, конкуренцією на ринку праці, отримання роботи є першочерговим завданням для випускника. При цьому, як свідчить наше дослідження, з метою працевлаштування студентська молодь орієнтована, перш за все, не на можливість працювати за спеціальністю, а на ті соціальні-професійні переваги, які дає потенційна організація-роботодавець.

Проведені дослідження свідчать про те, що в першу чергу студентство орієнтоване на такі фактори як висока заробітна плата (79,8%), перспективи кар'єрного росту (76,5%), творчий характер роботи (46,9), соціальні пільги і гарантії, які надає організація (38,2%), престиж організації (34,9%). Такий фактор як можливість працювати за спеціальністю обрали лише 27,1%. Даний факт може свідчити про те, що студентство під час пошуку роботи орієнтовано на стабільні організації, де добре оплачується праця і є перспективи кар'єрного росту, тоді як професійна спеціалізація має другорядне значення.

Якщо проаналізувати рівень бажаної заробітної оплати, то 41,1% студентів розраховують на заробітну плату до 2000 тис. грн., і лише 12,4% від 3000 тис. грн., а відтак у цілому можна діагностувати об'єктивний рівень бажаної заробітної плати студентів. Важливо відзначити, що майже половина опитаних студентів (49,1%) віддала перевагу роботі на державному підприємстві, 22,3% студентів хотіли б працювати на підприємстві приватної форми власності і лише 1,8% – в організаціях, котрі займаються суспільною діяльністю. Тобто, отримані результати підтверджують, що робота на приватному підприємстві в ринкових умовах господарювання є ризикованою з точки зору можливого недотримання роботодавцем норм трудового законодавства, відсутністю соціальних гарантій, невизначеністю перспектив особистого професійного розвитку.

Підводячи підсумки, можна зробити наступні висновки про специфіку професійних орієнтацій студентської молоді вузів Херсонщини:

- більшу частину студентів орієнтовано на отримання «модних» професій без урахування власних здібностей до тієї чи іншої професії, інтересів;
- під час вибору майбутньої професії молоді люди керуються переважно думкою членів родини і родичів, тоді як школа та центри професійної орієнтації незначною мірою впливають на вибір майбутніх студентів;
- спостерігається певна емоційність під час вибору спеціальності у ВНЗ, що підтверджується істотним впливом засобів масової інформації на професійну орієнтацію молоді;
- у процесі вибору конкретної спеціальності молоді люди керуються в першу чергу такими факторами як престиж, творчий характер професії, а також можливість широкого кола спілкування;
- 40,6% студентів вимушені працювати, причиною цього виступає потреба в матеріальній незалежності, а також бажання отримати досвід роботи за спеціальністю;
- лише 46,5% студентів планують після закінчення ВНЗ працювати за спеціальністю (ще 10,3% бажають продовжити навчання за своїм профілем);
- кожний п'ятий студент робить нерациональний професійний вибір, тому що не орієнтований на роботу за спеціальністю після закінчення ВНЗ;
- більшість студентів не будуть мати гарантованого робочого місця після закінчення ВНЗ, і під час пошуку роботи орієнтовані головним чином на власні сили чи допомогу знайомих (тоді як орієнтація на допомогу служб зайнятості і кадрових агентств не значна);
- у процесі вибору майбутнього місця роботи визначальними факторами для студентів є висока заробітна плата, перспективи кар'єрного росту, цікава робота, соціальні гарантії і престиж організації, тоді як можливість працювати за спеціальністю має другорядне значення;
- майже половина студентів бажає працювати на підприємствах державної форми власності.

Однак під час трудової соціалізації, як і в процесі соціалізації загалом, головного значення набуває навчання соціальним ролям – імітація, завдяки їй індивід «вбирає» у себе загальні цінності в процесі спілкування зі «значущими» іншими, у результаті чого наслідування загальноприйнятим нормативним стандартам стає частиною його мотиваційної структури, його потребою. Іншими словами, відбувається перманентний процес саморозвитку, імпульсами, рушійними силами якого є іманентні протиріччя: між стійкістю і мінливістю, простим і складним, старим і новим, прогресивним і регресивним, природним і штучним, внутрішнім і зовнішнім, одиничним і множинним.

Усе це свідчить про значну роль у системі соціалізації передачі досвіду, навичок, особливих семіотичних систем, що транслюють програми поведінки, роль навчальних систем [1], що діють за принципом «Роби, як я». Роль поведінкової інформації, а також робота системи «Вчитель» репрезентовано С. Кравцовим, який використовував термін «мімесіс», пояснюючи причини надломів цивілізацій [2] «Мімесіс» розглядається як засіб і джерело «механізації» людської природи. Засобом є тому, що формує в людей навички наслідування і підпорядкування та є видом соціального тренування. Його цінність у процесі трудової соціалізації нами вбачається досить високою. Здатність до

наслідування закладено в природі людини (у вигляді носіїв поведінкової інформації). Окремі дослідники вважають, що для суспільства недоліком наслідування («мімесісу») є те, що людина запозичує спосіб дії, який не припускає власної ініціативи. На думку Тойнбі, «таким чином дія, породжена мімесісом, ненадійна, тому що вона несамовизначена. Найкращий практичний захист проти небезпеки надлому – це закріплення якостей, засвоєних через наслідування у формі звички чи звичаю» [2]. Однак для трудового процесу (на відміну від професійного) мімесіс не створює загрози. Натомість професійна дія має бути більш свідомою та ґрунтуватися на постійному прагненні до вдосконалення виконуваних функцій, що створює певні незручності (та навіть загрози) для успіхів у професійній соціалізації. У професійному середовищі ситуація може різко змінюватися, особливо коли відбуваються суттєві соціальні трансформації: починає руйнуватися «кристал звичаю», зумовлюючи розглянуті недоліки «мімесіса». Виникає нестійка рівновага, коли руйнування традицій призводить до невизначеності у свідомості і діях людей. Значною проблемою є порушення гармонії між традицією й інновацією і (як наслідок) між тими соціальними ресурсами (поколіннями людей), які їх відтворюють.

Таким чином, проведений аналіз дав можливість з'ясувати, що в процесі професійного вибору та професійної орієнтації, що має місце в сучасній системі підготовки кваліфікованих кадрів в Україні, наявна низка недоліків. В основному вони є похідними від загальної культури суспільства, адже є результатами трансформацій ціннісно-нормативних орієнтацій сучасного суспільства. У цьому контексті актуальності набуває зростання загального культурного капіталу суспільства, який і забезпечуватиме трансформацію ціннісно-нормативної структури його членів відповідно до реалій суспільного розвитку. Остання теза є особливо актуальною в сфері трудової діяльності та професійної орієнтації.

#### БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Алейник Л.А. Институциональные барьеры и стратегии социальной мобильности людей с инвалидностью: автореф. дис. канд. соц. наук: 22.00.04 / Северо-Кавказский гос. технический университет. – Ставрополь, 2008. – 18 с.
2. Кравцов С.О. Соціальна адаптація випускників професійно-технічних закладів до ринку праці [Текст]: автореф. дис. ... канд. соціол. наук: спец. 22.00.04 «Спец. та галуз. соціол.» / С.О. Кравцов; Ін-т соціол. Нац. акад. наук України. – К., 2011. – 16 с.